

PARYŽIAUS VALANDOS

ALEX GEORGE

ROMANAS

Kerintis... Kaip ir filmas „Vidurnaktis Paryžiuje“,
romanas užburia Šviesų miesto kerais...
Pribloškiantis. - *Booklist*

BALTO

PARYŽIAUS
VALANDOS
ALEX GEORGE

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
HELGA GAVĖNAITĖ

BALTO
Vilnius, 2022

Dygsniai

Armėnas triūsia spingsint vienai vienutėlei žvakei. Prieš akis ant stalo išrikiuoti reikmenys: ritė siūlų, audeklo atraiža, siuvėjo žirklys, adata.

Virčiojant liepsnelei, ant kambariuko sienų straksi šešėliai – šokančios pamėklės. Surenas Balakianas perlenkia audinį, įsitikina, kad kraštinės tiksliai sutampa, ir paima žirkles. Plieno geležtėms krimstelint medžiagą, pirštais pajunta pasipriešinimą. Kaskart pasidžiaugęs ta neklusnumo akimirka, kai plieno ašmenys smigteli į audeklą, Surenas kaip įmanydamas švelniau spusteli žirkles, ir šios perkerpa medžiagą. Iš akies nukreipia geležtes pažįstamais kontūrais. Šitiek sykių tai darius ir triūsus tiek naktų, ničnieko matuoti nebereikia. Liemu, rankovės, kaklo iškirptė – ši iškerpama plačiai, nes reikia prakišti neproporcingai didelę galvą.

Baigus prieš akis ant stalo išdygsta dvi vienodos iškarpos. Nubraukęs skiaučių likučius ant grindų, Surenas paima siūlą ir adatą – sugadintą metas atkurti. Tobulai ištiesinęs ir suglaudęs iškarpas, adatos smaigaliu perbeda abu sluoksnius ir tvirtai trūkteli

siūlą. Dirba neišpasakytai uoliai. Tarsi tais dygsniais iš naujo siūtų savo paties gyvenimą. Žiūri prisimerkęs: dygsniai turi išeiti vieno di. Baigęs apsuka siūlą apie pirštą, stipriai timptelėjęs nutraukia ir prietemoje iškelia drabužį. Patenkintas suniurna.

Kasnakt Surenas sėdi ant šito suolo ir siuva naują tuniką. Vakarop jos neliks – dvelktelejįs vėjui bus virtusi pilkų pelenų debesėliu, o Surenas sės kurti dar vienos.

Ant darbastalio padėjęs baigtą apdarą, atsistoja. Įdėmiai apžiūri nereginių akių gretas; šios nemirktelėdamos spokso į kambarį. Sienoje – eilių eilės prikalinėtų kablių. Ant kiekvieno – po rankinę lėlę. Čia sukabinti stuomeningi karaliai ir gražuolės princesės. Drašuoliai nieko gero nežadančiomis akimis, nukriošėlė ragana atgrasiu, karpomis nusėtu smakru. Angeliški vaikai pernelyg plačiai atmerktomis, pernelyg nekaltomis akimis, visiškai netinkančiomis šiai margai draugijai. Kabo ir vilkas.

Šie driskiai – dabartinė Sureno šeima.

Nuo kablio nukabina mažą berniuką Hektorą ir nusineša ant stalo. Prakiša jo galvą per naujai pasiūtą tuniką. Atgręžia lėlę ir atidžiai apžiūri rankdarbį. Hektoras dailutis, miela nosyte, rožiniais skruosteliais. Tunika jam puikiai tinka. Vos linktelėjusi, lėlė pamojuoja Surenui ranka.

– Ak, Hektorai, – liūdnai sušnabžda Surenas. – Išvydęs mane tu visuomet labai nudžiungi. Net ir žinodamas, kas netrukus nutiks.

Surenas pakelia akis į sieninį laikrodį. Kelios valandos po vidurnakčio. Nauja diena jau prasidėjusi.

Kas vakarą Surenas kiek įmanydamas galynėjasi su miegu. Iki išnaktų įnikęs į darbą, nutepa lėles naujais dažų sluoksniais ir, spingsint žvakei, siuva naujus drabužius. Nuo suolo pakyla tik tada, kai, siaubingai apsunkus vokams, nebetverdama užmerkia

akis. Tačiau tik tokią laiko atkarpą jam pavyksta kautis su tuo, kas neišvengiama. Mylimos lėlės negali apsaugoti nuo persekiojančių demonų, pasivertusių tamsiausiais nakties šešėliais.

Galiausiai jį visuomet apninka sapnai.

Bjaurus pabudimas

Bar bar bar.

Gijomas Blankas atsisėda lovoje, širdis dunksi į šonkaulius, alsavimas tankus, paviršutiniškas, netolygus. Įsistebeilija į duris, laukia, kol vėl pasigirs nirtulingas beldimas.

Anapus durų sušnibždėti žodžiai dabar rėkte rėkia: trys dienos.

Bar bar bar.

Pečiai suglemba. Niekas nesibeldžia, ne šįsyk. Bildesys atsirita iš kažkur arčiau. Pasukęs galvą Gijomas akies krašteliu dirsteli į langą virš lovos. Dangų nudažę pirmieji ankstyvo rytmečio gaisai. Apačioje, po šiomis šešto aukšto aukštybėmis, plyti miesto stogai – tviskantis šiferio ir stiklo gausybės ragas, kupolų ir bokštų drobė. O štai ir kaltininkas: genys, gausiai pasidabinęs mėlynomis ir geltonomis spalvomis, nutūpęs ties rėmo viduriu. Spokso akis įsmeigęs į medį, tarsi bandydamas prisiminti, ko imtis toliau.

Bar bar bar.

Laikas ankstyvas, tokiu metu nieko gero nesulauksi.

Adrenalinui gerokai atslūgus, Gijomas susizgrimba, kad smilkiniuose tvinksi. Apsivertęs ant šono, šalia lovos ant grindų įžiūri stiklinę drumzlino vandens ir godžiai išmaukia. Terlinu delnu brūkšteli per kaktą. Siūbteli skausmo okeanas. Vidury mažučio kambarėlio voliojasi tuščias vyno butelis. Vakare paršlitiniavęs nugalbė jį iš madam Kiujas virtuvinės spintelės gilumos. Apdulkėjusį ir seniai užmirštą, netinkamą net jos gaminamam *coq au vin**, tačiau tuo metu Gijomas buvo pernelyg nusitašęs dėl tokių dalykų kvaršinti sau galvą.

Bar bar bar.

Gijomą apima jausmas, tarsi genys būtų nutūpęs ant nosies galiuko ir aštriu snapeliu smūgiuotų tiesiai į tarpuakį. Sumoja, kad tokia jau jo dalia. Apšnerkštose siaurutėse Monmartro gatvelėse tam paukščiui nėra ką veikti. Užuoat taikęsis į Gijomo lango rėmą, turėtų su broliais ir sesėmis laisvai sau skrajoti Bolonės miške ir linksmi stuksenti į medžių kamienus. Ir vis dėlto jis šičia.

Bar bar bar.

Kurį laiką genio galva primena tulžingą išskydusią dėmę, o paskui jis vėl visiškai nurimsta. Gijomui įdomu, kokios mintys sukasi paukščio galvelėje tomis susimąstymo akimirkomis. Ar nurimęs genys klausia savęs: tiesą sakant, kas aš toks, jei nestuksenu į medį? Ar aš, sergėk Dieve, tik *paukštis?*

Trys dienos.

Gijomas sudejuoja. Iš akių pasipila žaibai. Mintimis sugrįžta į praėjusią naktį. Žingsniuodamas per Monmartrą, iš paskutiniųjų stengėsi aplenkti savašias bėdas ir pastebėjo Emilį Brataijį, sėdintį vieni vieną bare gale savo gatvės. Brataijis – meno kūrinių

* *Pranc.* Gaidys vyne – tradicinis prancūzų patiekalas, vyne troškinta paukštiena.

prekeivis, didžiumą laiko praleidžiantis *Closerie des Lilas**, kur prie baro šnekina kolekcininkus ir menininkus, kur sudarinėdamas sandorius nuo kiekvieno parduoto paveikslo nusigriebia riebę komisi- nių kašnelį. Monmartre jam nebėra ką veikti: visi tapytojai, kurių darbai Raspajaus bulvare nukabinėtos ištaigingos Brataijo galerijos sienos, iš Gijomo kvartalo pasitraukė – išsikraustė į vešlia lapuočių žaluma ošiančius Monparnaso bulvarus, kur vynas geresnis, austrės riebesnės, o moterys gražesnės. Stumtelėjęs duris Gijomas įžengė vi- dun ir klestelėjo ant kėdės greta Brataijo.

Alkoholis tingiai tūno Gijomo kraujagyslėse. Tai kiek jiedu vis dėlto išmaukė?

Sėkmingai ištuštinus tris ar keturis grafinus, Emilis Brataijis graudulingai išliejo širdį: į Monmartrą atkakęs pasisakyti Terezai mylįs, bet ši nepanorusi su juo turėti jokių reikalų. Štai todėl esąs šičia, skandinąs nuoskaudas.

Tereza – prostitutė, dirbanti ties Abačių ir Ravinjano gatvių san- kryža, šalia „Baltojo katino“. Gijomas ją pažįsta. Nors ir ne kaip tos profesijos atstovę: teko daugybę kartų ją tapyti. Pamalonintas vynu, Gijomas gerokai padailino šią pažintį: pavadinęs ją širdinga draugys- te, pasisiūlė pabūti tarpininku ir užtarti Brataijį. Išgirdęs tai, meno prekeivis apsipylė girtomis dėkingumo ašaromis. „Kaip sugebėsiu tau kada atsilyginti?“ – paklausė. Gijomas pasikasė smakrą. „Nema- nau, kad pažįsti turtingų meną mylinčių amerikiečių“, – sudvejojo.

Brataijis prapliupo kvatoti.

Taip gimė sandoris. Gijomas pakalbėsiąs su Tereza, o už tai Bra- tairis atsiųsiąs jam keletą pinigų užsieniečių. Kas iš to išesisia? Ne- žinia. Stebuklų juk pasitaiko: štai tas nusitašęs ožys Sutinas** įtikino

* *Pranc.* Rašytojo Ernesto Hemingway'aus pamėgta kavinė „Alyvų sodelis“.

** Chačimas Soutine'as (1893–1943), Lietuvos žydų šeimoje Smilavičiuose (prie Minsko) gimęs XX a. pirmosios pusės prancūzų dailininkas ekspresionistas.

vieną amerikietį gydytoją įsigyti visus jo sukniustus paveikslus. Kilstelėjęs taurę Gijomas mostelėjo meno prekeiviui, ne ypač mėgstamam žmogui, ir sulig kiekvienu gurkšniu vyno kelias, vedantis į priekį, atrodė vis gražesnis ir aiškesnis. Nusitašiusio Gijomo vaizduotė strimgalviais veržėsi į šlovingą, neišpasakytų turtų pertekusią ateitį.

Neprisimena, kaip paršlitiniavo namo.

Euforija per naktį išsivadėjo.

Tas anapus durų sušnibždėjęs balsas. *Trys dienos.*

Šiandien – trečioji.

Rapsodija

Užmerkęs akis, Žanas Polis Mejaras užsisvajoja apie Ameriką.

Liesdama besisukančią vinilo plokštelę, užsikirtusi adatėlė retsykiais trakšteli tylų atodūsi.

Jis klausosi. Netekęs amo.

Tas klarnetas! Pirma žemo garso trelė dosni pažadų, paskui, tolygiai sklęsdama per registrus, į padanges pakyla solo partija. Kol ta ekstaziška melodija, tokia skaidri ir puiki, užlieja ausis, Žanas Polis jau būna ištrūkęs į tolimus tolius.

Pro pravirą langą liuoktelėjęs į Barbetės gatvę, jis lekia akmenuotomis Marė rajono gatvėmis. Dumia per miestą vakarų link. Po aki-mirkos skrieja virš tamsių Atlanto vandenų.

Jį šaukia muzika.

Žanas Polis pakyla aukštai virš dangoraižių išvarpyto miesto si-lueto. Miestas tiesiog pasiekiamas ranka. Galingai pirmyn besiirian-čiuose orkestro ritmuose sudunda į Harlemą riedančio A maršruto metro traukinys. Toji melodija žema ir maloniai skamba. Staiga pra-siveržia šaižus fortepijono arpedžio, ausis pasiekia nauji pasauliai.

Pro šalį lekiantys vaizdiniai primena transportą, zujantį tiesiomis tarsi strėlės aveniu. Tobulomis linijomis išsirikiavusias skardžiabal- ses choro merginas, pasidabinusias tviskančiais apdarais; jų vyšnių raudonumo lūpos blizga užlietos prožektorių šviesos. Į sausakimšą gatvę žengia livrėja apsitaisęs durininkas, ištiesęs ranką stabdo gel- toną taksi. Pro „Bergdorfo“ parduotuvės duris išnyra elegantiškos matronos. Užsimaukšlinę skrybėles, dviejų atspalvių bateliais, ties gatvės kampu spiečiasi puošėivos vyrai.

Kaskart užsisvajojęs apie Ameriką, mintyse Žanas Polis Mejaras regi Niujorką.

Tačiau svaiginančios sinkopės amžinai nesitęsia. Muzikai nu- ščiuvus, kerai išsisklaido. Žanas Polis nenoriai pramerkia akis. Ame- rika atsitraukusi. Kaip visados. O jo aptriušęs prancūziškas būstas kaip buvęs. Jis apsidairo. Kadaise čia buvo taip šviesu ir tvarkinga, taip švaru. Dabar viskas nuklota senu dulkių sluoksniu. Nuo sienų pamažėle knojasi tapetai. Vieną lubų kampą užsigrobusi kažkokia tamsrudė dėmė. Gramofonas tebesisuka. Tylą švelniai pertraukia ty- kus ir ritmingas adatėlės dunktelėjimas į besisukančią vinilo plokš- telę. Reguliarus tarsi širdies tvinktelėjimas. Jis nepakyla išjungti gramofono. Mėgaujasi tuo garsu.

Žanas Polis žvelgia į blausią rytmečio šviesą, palengvėle besismel- kiančią pro buto langą. Jau daugybę metų jam nepavyksta išmiegoti visą naktį. Brėkstant kas rytą iš miego priplėšia sužeistoji koja. Tada jis įsitaiso krėsele, klausosi Džordžo Geršvino ir mąsto apie Manha- tano šviesas.

Pirmieji sutikti amerikiečiai buvo kariai. Gavęs užduotį rengti reportažus apie užsienio kareivius, į Prancūziją atvykusius kautis, jis lankydavosi karo ligoninėje, kur sveiko sužeistieji. Nors ir išdaryk- tais kūnais, tie vyrai tryško gluminamai pakilia nuotaika. Jaunuoi- liai buvo atkakę iš Žanui Poliui niekada negirdėtų vietų – Meino,

Misūrio, Montanos, išsiruošę į pirmą didingą gyvenimo nuotyki. Kovoti už laisvę svetimoje žemėje – kas galėtų labiau jaudrinti širdį? Tokie aukšti, tokie dailūs, tokie nekamuojami dvejonių. Net sužeidimai neužtemdė tų vyrų tikėjimo puikia lemtimi. Žano Polio neapleido prisiminimai apie šiauriau kovos lauke vykusias skerdynes, tačiau amerikiečiai be menkausio vargo išmetė visa tai iš galvos ir davė valią mintims, ką atneš ateitis.

Kaskart užsigalvojęs apie Ameriką, Žanas Polis Mejaras mąsto apie viltį.

Viltis: kol sveikdami gulėjo ligoninės lovose, šie jaunuoliai galvoje kūrė ištisus pasaulius. Svajoto apie pinigus, automobilius ir meilę – bet labiausiai apie pinigus. *Le rêve américain** nesiliovė klajojusi karštiligiškos vaizduotės labirintais. Jaunystės polėkių apsaugoti nuo rūščios tikrovės, vyrai rezgė savo ateitį: rentė įmantrius neįtikėtinos fantazijos rūmus. Nekvaršino sau galvos dėl to, kaip visa tai neįtikima. Tokio kosminio masto optimizmas prilygo menui. Ir tie sužeisti kadetai – joks atsitiktinumas: visai šaliai, regis, būdingas šis įstabus stulbinantis talentas. Amerikiečiai netrykšta tuo nevilties persunktu cinizmu, traiškančiu senosios nustekentos Prancūzijos žmones; Amerika tam pernelyg geltonsnapiška. Taigi, savaime suprantama, Žanas Polis įsimylėjęs tą šalį. Puikiai supranta, kokie menki jo šansai. Nuo 1918-ųjų Velykų sekmadienio jo viltis vis labiau blėsta.

Kančios iškreiptu veidu Žanas Polis atsistoja. Trakšteli klaikiai geliantis kelis. Jau seniai metas nors kiek susitaikyti su tuo žvėrišku skausmu, bet vis dėlto kasryt iš burnos išsiveržia aimana. Jis klįbinkščiuoja į vonią.

Laikas pradėti dar vieną dieną.

* *Pranc.* Amerikietiška svajonė.

Ritualas ir atminimas

Išėjusios iš metro stoties, laiptų viršuje moteris su dukra akimirka stabteli. Moteris įsmeigia akis į dangaus žydrumą. Jokio debesėlio. Kai prieš kurį laiką išėjo iš viešbučio, Sen Žermenas buvo užlietas priešaušrio blausos. Dabar šviečia skaidri saulė. Diena bus šilta.

Kitoje Menilmontano bulvarų pusėje – kavinė, tuščia tokiu metu; išskyrus vieną du ankstikėlius, palinkusius virš garuojančių puodelių kavos, ir už baro taures blizginantį padavėją. Dvelktelėjus rytmečio vėjeliui, pasklinda sviestiškas šviežiai iškeptų kruasanų kvapas. Mergaitė tvirtai sugniaužusi nedidelę puokštę kamelijų. Kitaip negu gražus rytas, jos veidas apniukęs tarsi debesis, iš kurio netrukus driokstelės griaustinis. Moteris nužvelgia rūškaną dukters miną ir – jau ne pirmą sykį – pasigaili šįryt atsitempusi ją čionai. Akimirka svarsto, ar nevertėtų atsisakyti šio sumanymo. Visada galima sugrįžti vėliau, be palydos.

Mergaitė pirštu parodo į kitą gatvės pusę. „Ar galiu suvalgyti kruasaną?“ – paklausia.

Neįtikėtina, nusistebi moteris, kaip vaikams pavyksta šitokia pagieža persunkti keturis paprastus žodžius. Pajunta, kaip vėl užplūsta ryžtas, kaip įsitempia nugarkaulis.

– Ne, Marija, – griežtai nukerta. – Jokio kruasano. Eime.

Šiuos žodžius palydi atodūsis – įtūžis ir triumfas. *Žinoma*, jokio kruasano.

Gambetos aveniu tokią valandą – tuštutėlė. Išskyrus pulkelį tingiai ant šaligatvio lesinėjančių balandžių. Tylėdamos jiedvi užkopia į kalvelę. Aukšta kapinių tvora užkloja gatvę šešėliu. Kapinės atsivers tik po kelių valandų, tačiau šiaurės vakariniame kampe už eizėjančios tvoros yra pusiau slapti nerakinami varteliai, pro kuriuos niekas nevaikšto.

– Vis tiek nesuprantu, kam dedi gėles ant to kapo, – tą rytą gal kokį dešimtą kartą pastebi mergaitė.

– Nes, *ma chérie**, šitaip mes išreiškiame pagarbą mirusiesiems.

– Nepanašu, kad jis sužinos, jog jos šičia.

– Turbūt nesužinos. Bet visi kiti, kurie aplankys jo kapą, pamatys.

Dar vienas nepasitikėjimo atodūsis.

– Kas dar, be tavęs, lanko jo kapą?

– Manau, nustebtum.

Marija tyli. Niekada neklausinėja. Jai dešimt. Supranta viską.

Varteliai. Pagaliau. Į vieną ir kitą pusę nužvelgusi gatvę, moteris pirma savęs įleidžia mergaitę, o tada ir pati žengia vidun.

Kapinės tokiu paros metu – tykiausia vieta Paryžiuje. Pečius panarinę gedėtojai dar nevinguriuoja tarp antkapinių paminklų savaisiais širdgėla paženklintais takeliais. Paukščių giesmių diena dar neišaušusi. Nekruta net medžių lapai.

* *Pranc.* Brangute.

Ant kalvos prieš akis išnyra gausybė kriptų ir mauzoliejų. Moteris žvelgia į nupoliruoto marmuro vilnį, tviskančią rytmečio saulėje. Kapinės pačios savaimė miestas, su kvartalais ir gatvėmis, su nuolatiniais gyventojais ir svečiais. Ji pasuka žvyruotu takeliu. Marija seka įkandin; mergaitės atodūsiai susilieja į tykų tūžmasties *crescendo*.

Tik sykj, – liūdnei mintija moteris. – Norėjau, kad ateitų bent sykj. Norėjau, kad suprastų.

Ji ryžtingai žingsniuoja pirmyn, nestabtelėdama paskaityti nepažįstamiems žmonėms skirtų epitafijų ir nesigrožėdama prašmatniais Paryžiaus diduomenės šeimų memorialais. Pernelyg nesidairydama pašonėje palieka gretas raudančių akmens angelų.

– *Maman!** – visomis išgalėmis stengdamasi neatsilikti uždususi žiopteli Marija. – Palauk manęs!

Bet moteris nenusiteikusi laukti.

Galiausiai pasiekia tikslą – elegantišką juodo marmuro stačiakampį, ant kurio paprastomis aukso raidėmis parašyta:

MARSELIS PRUSTAS

1871 – 1922

Ir viskas. Tarp šių įmantrių nemarumo apraiškų – tik kuklus *écrivain***.

Tūkstantis devyni šimtai dvidešimt antrieji, – mąsto ji. Jau penkerius metus ateina čionai.

Iš paskos, sunkiai šnopusdama, prisiartina dukra. Bėgo. Mergaitė nenori viena būti kapinėse.

– Marija, pažiūrėk. Matai? kažkas kitas *yra* čia pabuvojęs.

* *Pranc.* Mamyt!

** *Pranc.* Rašytojas.

Ant kapo – sauja išdraikytų vilkdalgių, bet nuvytusių ir be gyvybės ženklų, o jų žiedlapiai sudaro varganą išblukusios levandų spalvos mozaiką. Moteris nubraukia gėles. Iš dukters paėmusi kamelijas, ant marmuro išdėlioja kompoziciją.

Tada, atsiklaupusi priešais mirusio darbdavio antkapį, Kamilė Klermon pravirksta. Nugręžia akis nuo dukters, tačiau per vėlai.

– *Maman*, – sušnabžda Marija. – Kas nutiko?

Išvydus motinos ašaras mergaitės priešiškumas išgaruoja. Dabar ji sunerimusi, susirūpinusi, išsigandusi, o tai dar labiau sugraudina Kamilę.

– Ilgiuosi jo, Marija, – pasiguodžia. – Ilgiuosi kasdien.

– Jis buvo geras žmogus?

– O, taip. Labai geras. Labai mielas. Kaip gaila, kad tau neteko geriau jo pažinti, – nuleidusi akis nusišypso dukrai. – Tačiau jis laikėsi nuomonės, kad vaikais geriausia gėrėtis iš tolo.

– Pats neturėjo vaikų?

– Dievulėliau, ne, – nusijuokia Kamilė ir papurto galvą. – Bet jis turėjo savo knygų personažus. Sakyčiau, šie buvo jo vaikai.

– Mylėjai jį? – pasmalsauja Marija.

– Labai.

– Labiau negu *papa**?

– Oi, ne. Niekada labiau negu *papa*. Ir visiškai kitaip.

– Kaip kitaip?

– Labiau, kaip judvi su Irena.

Marija išpučia akis.

– Jis buvo tavo geriausias draugas?

– Tam tikra prasme. Dalijomės paslaptimis. Visai kaip tu su Irena. Papasakodavome vienas kitam tokius dalykus, apie kuriuos

* *Pranc.* Tėvelis.

nežinojo niekas kitas, – ji trupam nutyla. – Todėl ir ateinu padėti gėlių ant jo kapo. Ateinu pasilabinti ir pasakyti, kad pasiilgau, bei padėkoti už draugystę.

Ir mintyse priduria, bet garsiai nepasako ateinanti atsiprašyti, kad nesilaikė žodžio. Ir atleisti už išdavystę.

Marija linkteli.

– Ant Irenos kapo aš irgi padėčiau gėlių.

Kamilė paima dukterį už rankos.

– Eime. Turbūt metas sušveisti tą kruasaną.